

kolása egymagában képes lesz-e előhívni dicsőségük hajnalát?

Haraszi Sándor, mint látjuk, annyival modernebb György Mátyásnál, hogy nála pont és vonás egyáltalán nem fordul elő. Hogy mégis némi patinával tegye pikánsá gourmand ízlés számára a verset, a végére felkiáltó jelet bigygyesztett. E költőkhöz méltán csatlakoznak *Tamás István* és *Csuka Zoltán*. A bácskaiaknak igazi jóltevői ők: harsány kacajra derítik a sírva vigadó magyarságot.

Az Almanach szerkesztői előszavukban azt ígéri, hogy az Almanachnak folytatása is lesz. Reméljük, hogy mint ebben a kötetben, a következőkben is lesz naptár: becses ellenértéke a sok szedett-vedett holminak. Legjobb lenne azonban, ha a szerkesztők ízlésüket revideálnák. A Bácskában s általában a Délvidéken vannak érdemes írók, kik e kötetből egy-két Pécsről emigrált hírlapíró kedvéért kiszorultak. A jövő Almanachra tehát — az elismeréssel említett novellistáktól eltekintve s a régi jó bácskai anekdotát tartva szem előtt — „friss bácskaiakat” kérünk!

Hartmann János

Új erdélyi magyar folyóiratok.

Az elszakadt magyarság szellemi életét éveken át megszoktuk abból a szempontból bírálni, mennyire hivatott az elnyomás és üldöztetés súlya alatt veszni induló magyar kultúrértékeket megmenteni és a jövő számára megőrizni. Lassankint azonban örvendő csodálkozással eszméltünk rá, hogy az elszakított részekben nemcsak konzerváló, hanem alkotó magyar szellemi élet bontakozik ki, mely új értékekkel gazdagítja az egyetemes magyar művelődést és ma már nem habozunk kijelenteni, hogy legfőképpen az erdélyi magyar szellemi élet probléma-meglátásainak újszerűségével, kultúr-érzékének mélységével és alkotó erejének frissességével helyenkint jelentékenyen felülmúlja a csonkaországit, mely még mindig a háborús nyomorúság bilincseiben sinylődik és a ránszakadt katasztrófákból vajmi keveset tanult.

Mialatt nálunk magyar kultúrfőlényről üresbe elpuffanó frázisokat szavalnak, melyeket tettek nem követnek, Erdély magyar szellemi

vezetői mélységesen átérzik ezeréves hagyományba visszanyuló kultúránknak teremtő értékét. Erről tanuskodik az a három folyóirat, mely ebben az évben indult meg, kettő Kolozsvárt, egy Aradon.

A *Culturából*, mely kéthavonként jelenik meg 6—7 ívnyi terjedelemben, pompázó kiállításban, két szám fekszik előttünk. Ezt a folyóiratot négy — magyar, román, német és francia-nyelven szerkesztik és előszavában hirdetett célja szerint közel kívánja hozni egymáshoz Erdély három nemzetének művelődését, távol minden politikai irányzatosságtól. Elsősorban tudományos cikkeket közöl (a magyar és román nyelvekből francia kivonatot is), szép-irodalmiakból csak fordításokat, fentidézett céljának szellemében. Így mindjárt az első szám Goga Ady, Franyó Eminescu-fordításait hozza, a második Nyirő egy novelláját románul és Pálffinak egy Viahuta-fordítását. A folyóiratnak sikerült a három nemzet szellemi vezetőinek legjavát maga köré gyűjtenie és amikor meghatva forogatom, úgy érzem, ez ott az első kultúrtett a háború gyilkos gyűlölködése után. A magyar részt *Kristóf György* szerkeszti és az ő neve legjobb biztosítéka annak, hogy a magyar rész nem fog szégyent vallani a német és a román mellett. Az első számban nagyobb cikket közöl „A nagy év” címen az 1823-ik év nagy magyar szülötteiről, Petőfi és Madách arc-képeivel. A másodikban pedig az Erdélyi Irodalmi Társaság működéséről ír. A magyar cikkek közül még kiemelendők *Karácsonyi János* történelmi értekezése a magyarok és románok közös török harcairól, *Roska Márton* tanulmánya a népvándorlásokról, *György Lajos* szemléi a magyar folyóiratokról és a magyarok tudományos működéséről Erdélyben. *Budai* az Erdélyi Múzeumegyesület kulturális jelentőségét fejtegeti, *Janovics* pedig az erdélyi magyar színházról ír. — Ez a folyóirat megérdemli, hogy minden számát feszült érdeklődéssel várjuk.

Mialatt a csonkaországi irodalomtörténeti folyóiratok vegetatív életre kárhozottak és a magyar kritika szépirodalmi folyóiratok és napilapok ismertető rovataiba szorult, Kolozsvárt ez év januárjában megindult *Borbély István* szerkesz-

tésében az első erdélyi kritikai folyóirat: az *Erdélyi Irodalmi Szemle*. Mi sem bizonyítja jobban, mennyire megizmosodott már az erdélyi magyar irodalom, mennyire tisztán látják Erdély magyar irodalomtörténetesei a maguk korszerű hivatását, mint ennek a folyóiratnak immár négy száma. A folyóirat hármasként tűz ki maga elé: irányítani kívánja az erdélyi magyar irodalmat, bele akar kapcsolódni az egyetemes magyar művelődés fejlődésébe és kapcsolatot szándékszik teremteni az erdélyi román és szász, illetőleg sváb irodalommal. Olyan nagy távlatú, teremtő program, hogy megvalósítása kétségtelenül túlnó az erdélyi kereteken. A csonkaországi irodalom fejlődéséről az elszakadás óta Alszeghy Zsolt és Császár Elemér számolnak be és ezzel igen fontos szerepet vállalnak. Elvitathatatlan, hogy az ilyen irodalmi leveleknek egészen sajátos és legkevésbé szubjektív szempontokat kell irányítólag elfogadniuk és sohasem szabad feledniük a célt, melyet szolgálnak. Reményik három fiatal erdélyi lírikust méltat, Borbély az erdélyi novellistákat részeseit jótékony kritikában, György Lajos a magyar népróza erdélyi multjáról értekezik. Igen gazdag a tudományok szemléje és a román és német irodalom rovata. A román akadémia meleghangú elismerő levelet írt a szerkesztőhöz s nekünk sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Erdélyben új kultúrkapcsolatok szövődnek.

A harmadik új folyóirat — a *Génus* — szépirodalmi és tulajdonképpen nem is erdélyi, mert Aradon adják ki, *Franyó* Zoltán főszerkesztésében. Havonként jelenik meg, de eddig sajnos csak egy szám (a márciusi) került a kezemhez. Ebből is kitetszik azonban az előkelő kiállítású, szépen illusztrált folyóirat harcossá irányja. Hirdeti, hogy nincs erdélyi, nincs felvidéki, hanem csak egyetlen magyar irodalom. Ezzel a kérdéssel foglalkozik *Franyó* vezető cikke, mely hamis délibábnak minősíti az erdélyi irodalom hitét, erről szól *Dettre* János könnyed csevegése. Mindketten sok igazat mondanak, de mégis olyan tételeket állítanak fel, melyek maguktól kihívják az az ellenmondást. Ennek a rövid ismertetésnek keretében persze a fel-

vetett problémákat még csak érinteni sem lehet, mégis úgy tetszik, mintha az írók csak saját talajnéküliségüket igyekeznének leplezni. A folyóirat még *Babits*nak egy más sok helyen olvasott versét hozza, kevésbé ismert felvidéki költők egy-egy költeményét és *Franyó* szép *Faust*-fordítását. Különösen gazdag szemle-rovata, melyben többek között részletesen vitázik *Szekffünek* a *Napkeletben* megjelent *Károlyi*-cikével. A *Génus* hangja általában igen fölényes; majd meglátjuk, „hány zsákkal telik“.

Farkas Gyula.

A dorpati magyar tudományos intézet. A magyar nemzet valósággal főbeütve állott fel 1920-ban a trianoni zöldsasztaltól. Miként a hatvanas években a bécsi Lustkandlokkal vitakoztunk, a háború derekán is az osztrák centralisták kötötték le minden erőnket, amelyet külföldi támadóink ellen fordítottunk. Még mindig csak a kicsinyes közjogi csaták érdekeltek bennünket; a *Scotus Viatorok*at egyszerű közönnnyel lemosolyogtuk. Annál inkább elvegezték helyettünk a külföld felvilágosítását ellenségeink. Megint maga kárán tanult a magyar. Most látta csak meg, mily jelentősége van a külföldi felvilágosító tudományos és társadalmi munkának. Kitűnt, hogy egy professzor több szolgálatot tehet hazájának, mint száz diplomata, nem is szólva a központi hatalmak háború előtti arisztokrata diplomáciai karáról, amely teljesen hasznavehetetlennek bizonyult. Köztudomású, hogy nem a háborúból, hanem a béketárgyalásból oly fölényes győzelemmel kikerült Csehszlovákia soha nem álmódott sikerét annak az összeköttetésnek köszönhetette, amelyet *Masaryk* publicisztikai működése és az amerikai *Princeton*-egyetemen való csereprofesszorsága folytán *Wilsonnal* való barátsága s amerikai házassága révén szerzett.

A magyar kormány, valamint a tudományos és társadalmi alakulatok a békekötés szörnyű eredményeitől felocsudva, hatalmas apparátussal láttak hozzá, hogy a békemű rettenetes áldozatai árán teljesen önállóvá vált Magyarországot, annak történelmi hivatottságát és kultúráját a külföldnek helyes vilá-